

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ – ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ZARABELA Δ.¹, και ΒΡΥΩΝΗΣ Δ.¹

¹ 4ο Τ.Ε.Ε. Καλαμάτας, Δ/ση Δευτεροβάθμιας Εκ/σης Μεσσηνίας
e-mail: dzaravela@yahoo.gr

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από τις κύριες ασχολίες των Ελλήνων ήταν και είναι η ενασχόληση με τη ναυτιλία και το ναυτικό εμπόριο. Τα λιμάνια είναι σημαντικά για την εξυπηρέτηση αυτών των ασχολιών. Με το πρόγραμμα αυτό οι μαθητές γνώρισαν την ταυτότητα του Λιμανιού της Καλαμάτας, την ιστορία του τον σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό ρόλο που έπαιξε στο παρελθόν, πως παρουσιάζεται μέσα από την τέχνη, τα κτίριά του. Έμαθαν τα λειτουργικά, οργανωτικά και περιβαλλοντικά προβλήματα του, προβληματίστηκαν συγκρίνοντας το παρελθόν και το παρόν του λιμανιού και διατύπωσαν προτάσεις για τη βιώσιμη διαχείρισή του στο μέλλον με βάση την αειφόρο ανάπτυξη. Κατά την διάρκεια του προγράμματος έγιναν δραστηριότητες στην αίθουσα διδασκαλίας και στο λιμάνι. Επισκεφθήκαμε πολλούς φορείς της πόλης, συλλέξαμε πληροφορίες από παλιά και σύγχρονα δημοσιεύματα καθώς και από βιβλία, πραγματοποιήσαμε εκ/κές εκδρομές, οργανώσαμε βιωματικό σεμινάριο και τέλος με τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε δημιουργήσαμε ένα έντυπο 70 σελίδων. Οι μαθητές φωτογράφησαν, βιντεοσκόπησαν, έβγαλαν συμπεράσματα και διατύπωσαν προτάσεις που τα παρουσίασαν στους καθηγητές τους, στους συμμαθητές τους, στους συμπολίτες τους και στις αρχές του τόπου.

Πολλά από αυτά δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν αν δεν είχαμε την χρηματοδότηση από το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ II.

ZARAVELA D. and VRIONIS D.

dzaravela@yahoo.gr

ABSTRACT

One of the main jobs of the Greek was and is their occupation with shipping and the maritime commerce. Ports were important factors for the promotion of this kind of work. In this project, students were informed about the identity of the port of Kalamata, its history, the important financial and social role it had in the past, how it is presented through art and the buildings which are connected with it. They were informed about the different organizational and environmental problems and they thought hard comparing the past with the present and they expressed their opinions about a viable conduct of the port on the basis of perpetual development.

During this project there were certain activities in the classroom and near the port. We visited many authorities of the town, we gathered information from old and new publications and books about of our port, we carried out educational excursions, we organized an emotion seminar about of ancient navigation and finally with all of these data we gathered, we created a book with 70 pages. Students took photos, recorded with their recorders, drew their conclusions and expressed their proposals to their teachers, their schoolmates, their fellow citizens and to the authorities of the town.

Because of the financing that come from European Union through University of Aegean we were able to do a big part of this project.

Λέξεις κλειδιά: λιμάνι Καλαμάτας, αειφόρος ανάπτυξη, πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, 4^ο Τ.Ε.Ε. Καλαμάτας.

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΘΕΜΑΤΟΣ

- Το ενδιαφέρον των μαθητών για την διαρκώς αυξανόμενη βαρύτητα των λιμανιών σαν βάση της μεταφορικής αλυσίδας.
- Η απαίτησή των μαθητών να συνεισφέρουν στη λύση των προβλημάτων της πόλης με συλλογική δράση.
- Η ευαισθησία των μαθητών για θέματα που αφορούν το περιβάλλον και τη σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων που αναπτύχθηκε περισσότερο μετά την συμμετοχή τους και την εργασία τους στο περυσινό πρόγραμμα με το ίδιο θέμα.
- Η ανάγκη των μαθητών για εξοικείωση με τις έννοιες «αειφορία», «σχεδιασμός», «ανθρώπινες συνήθειες», «όρια ανάπτυξης».
- Το ταξίδι που κάναμε με πυξίδα τη γνώση και τη δράση για να φθάσουμε σύντομα και με ασφάλεια στον τελικό προορισμό μας στη **Βιώσιμη Ανάπτυξη**.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γνωστικοί

- Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι το φυσικό περιβάλλον είναι αλληλένδετο με το κοινωνικό, οικονομικό, τεχνολογικό και πολιτισμικό και ότι υπάρχει αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση μεταξύ τους.
- Να ανακαλύψουν μέσα από δράση, την επιρροή του λιμανιού στα ήθη, έθιμα και παραδόσεις του τόπου, καθώς και την επίδρασή του στη λογοτεχνία, ποίηση, ζωγραφική κλπ.
- Να κατανοήσουν τις έννοιες που περιέχονται στη γεωγραφία, γεωλογία και οικολογία και συνδέονται με το λιμάνι.
- Με βιωματική προσέγγιση και ταυτόχρονη μελέτη πηγών να διαπιστώσουν τις αλλαγές στη μορφή και τη χρήση των κτιρίων μέσα και γύρω από το λιμάνι.
- Να βελτιώσουν τη γνώση τους για την ποικιλία ζωής στη θάλασσα και την αλληλεξάρτησή τους.
- Να μάθουν να χρησιμοποιούν συσκευές μέτρησης.
- Να αξιοποιούν την χρήση Η/Υ για ανεύρεση πληροφοριών, επεξεργασία κειμένου, καταγραφή στοιχείων κλπ.

Συναισθηματικοί

- Να ευαισθητοποιηθούν για την αισθητική υποβάθμιση του λιμανιού
- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι οι ίδιοι και οι κοινωνικές ομάδες μπορούν να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για θέματα περιβάλλοντος.
- Να αναπτύξουν το αίσθημα της προσωπικής και κοινωνικής ευθύνης για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να αποδεχθούν την φιλοσοφία της αειφορίας για τη σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων.

Ψυχοκινητικοί

- Να συμμετέχουν σε ομαδικές εργασίες και να συσφίξουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις.
- Να συμμετέχουν στις προσπάθειες υπεράσπισης και προστασίας του περιβάλλοντος.
- Να επικοινωνούν μεταξύ τους και με τους άλλους άμεσα και μέσω των ΜΜΕ

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η βασική μέθοδος προσέγγισης του θεματός μας είναι η μέθοδος **Project**. Με τη μέθοδο αυτή οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά σε όλες φάσεις του προγράμματος και ο εκπαιδευτικός έχει το ρόλο του καθοδηγητή και συντονιστή όλων των δραστηριοτήτων της ομάδας. Κύριος στόχος να οδηγηθούν οι μαθητές στην αυτενέργεια.

Επί μέρους μεθοδολογικές διδακτικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι :

1. **Βιβλιογραφική αναζήτηση**. Αφού δοθούν οδηγίες για τη χρήση της βιβλιοθήκης δημιουργούνται ερωτήματα για να αναζητηθούν απαντήσεις.

2. **Μελέτη αντικειμένων.** Η μελέτη αντικειμένων, με τη χρήση όλων των αισθήσεων, είναι μια σημαντική πηγή πληροφοριών. Η συστηματική μεθοδολογία ανάγνωσης των αντικειμένων μας οδηγεί σε σημαντικά και αξιόπιστα συμπεράσματα.
3. **Έρευνα πεδίου.** Είναι μια βιωματική διαδικασία μέσω της οποίας μαθαίνουμε για το περιβάλλον, μέσα στο περιβάλλον συλλέγοντας έτσι πρωτογενείς πληροφορίες.
4. **Χρήση ερωτηματολογίου.** Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια ως τεχνική συλλογής πληροφοριών, επειδή επιτρέπουν τη συλλογή μεγάλου αριθμού πληροφοριών σε λίγο χρόνο.
5. **Συζήτηση.** Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος αυτή πολλές φορές λόγω του ότι έχουμε εξασφαλίσει συνεργασία με πολλούς ειδικούς.
6. **Παιχνίδι ρόλων.** Για την ανάδειξη κοινωνικών συγκρούσεων και διαφορετικών αξιών μεταξύ των κοινωνικών ομάδων δημιουργήσαμε σε συνεργασία με τους μαθητές τουλάχιστον ένα παιχνίδι ρόλων.
7. **Περιβαλλοντικό μονοπάτι.** Δημιουργήσαμε μαζί με τα παιδιά ένα θαλάσσιο περιβαλλοντικό μονοπάτι με σκοπό την προσέγγιση του φυσικού θαλάσσιου περιβάλλοντος αλλά και του ανθρωπογενούς (λιμενικές εγκαταστάσεις) με βιωματικό τρόπο χρησιμοποιώντας όλες τις αισθήσεις μας.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- **Συνοχή ομάδας.** Αίθουσα διδασκαλίας. Χρόνος 1 ώρα. Παιχνίδι γνωριμίας - συμβόλαιο (ψυχοκινητικός στόχος)
- **Καταμερισμός εργασιών και καθορισμός από τα παιδιά αρμοδιοτήτων.** Αίθουσα διδασκαλίας. Χρόνος 1 ώρα. Ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους οι μαθητές ανέλαβαν αρμοδιότητες (φωτογράφοι, δημοσιογράφοι, ζωγράφοι κλπ.) προκειμένου να δραστηριοποιηθούν και να μάθουν να δουλεύουν ομαδικά και συνεργατικά (ψυχοκινητικός στόχος).
- **Ο κύκλος του νερού στη φύση.** Αίθουσα διδασκαλίας. Χρόνος 1 ώρα. Με τη βοήθεια γνώσεων από γεωλογία, χημεία, οικολογία ζωγραφίζουμε στο πίνακα του κύκλου του νερού στη φύση (γνωστικός στόχος)
- **Καταγραφή κτηρίων του λιμανιού.** Πεδίο. Χρόνος 2 ώρες. Επίσκεψη στο λιμεναρχείο, το τελωνείο και σε όλα τα κτήρια του λιμανιού για συλλογή στοιχείων Καταγραφή στοιχείων. Λήψη φωτογραφιών. Παρουσίαση πληροφοριών. (γνωστικός στόχος).
- **Βιβλιογραφική αναζήτηση.** Βιβλιοθήκη ΚΠΕ. Χρόνος 2 ώρες. Αφού δόθηκαν οδηγίες για τη χρήση της βιβλιοθήκης δημιουργήθηκαν ερωτήματα για να αναζητηθούν απαντήσεις. Αυτές καταγράφηκαν με τα στοιχεία κάθε βιβλίου που χρησιμοποιήθηκε σαν πηγή και τέλος τις διασταύρωσαν από διαφορετικές πηγές για το ίδιο θέμα. (γνωστικός, ψυχοκινητικός στόχος)
- **Πώς ήταν το λιμάνι στο παρελθόν.** Βιβλιοθήκη σχολείου. Χρόνος 2 ώρες. Βιβλιογραφική έρευνα για συλλογή στοιχείων. Σύγκριση φωτογραφιών που πήραμε από παλιά φωτογραφεία της πόλης. (γνωστικός στόχος)
- **Σύνταξη ερωτηματολογίου.** Αίθουσα διδασκαλίας. Χρόνος 1 ώρα. Με τις μέχρι τώρα εμπειρίες και τις γνώσεις συντάχθηκε ερωτηματολόγιο από τους μαθητές, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για συνεντεύξεις σε κατοίκους, εργαζόμενους, ιδιοκτήτες καταστημάτων του χώρου του λιμανιού. (γνωστικός, συναισθηματικός στόχος)
- **Ρύπανση της θάλασσας.** Πεδίο. Χρόνος 2 ώρες. Μελετήσαμε την ακτή. Παρατηρήσαμε την καθαρότητα του νερού. Βλέπουμε ζωή στη θάλασσα; Τα πλοία ρίχνουν απόβλητα; Τα γύρω οικοδομήματα έχουν συνδεθεί με αποχέτευση-βιολογικό καθαρισμό; Φωτογραφίσαμε, πήραμε πληροφορίες για να ετοιμασθεί δημοσίευμα. (γνωστικός, συναισθ.,ψυχοκιν.στόχος)
- **Καταγραφή κίνησης του λιμανιού.** Πεδίο. Χρόνος 2 ώρες. Παρατήρηση και καταγραφή της επιβατικής, εμπορευματικής, ναυπηγοεπισκευαστικής και αλιευτικής κίνησης του λιμανιού. Συνεντεύξεις βάσει ερωτηματολογίου από επιβάτες, αλιείς, ναυτικούς και κατοίκους. (γνωστικός, ψυχοκινητικός στόχος)

Φωτογραφία 1

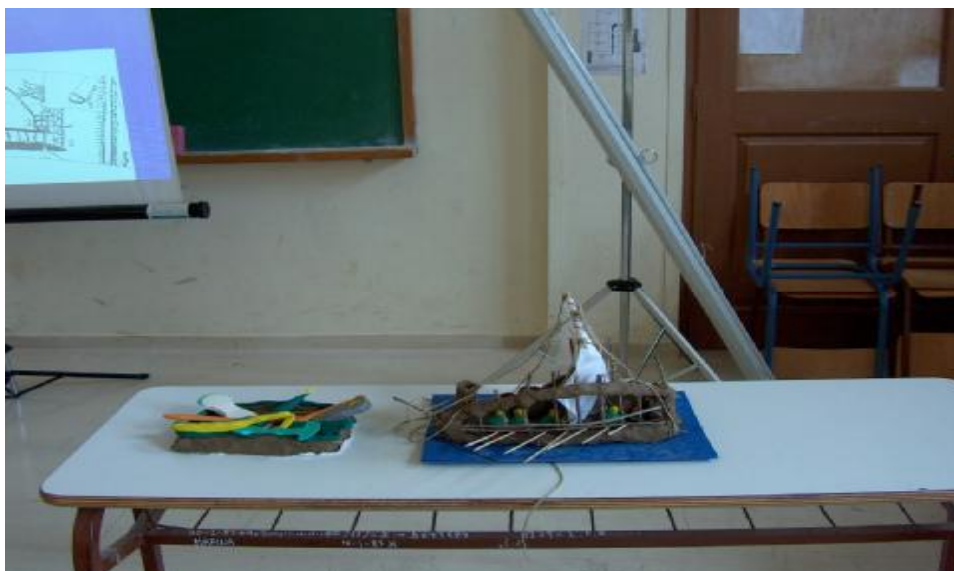

Φωτογραφία 2

- **Προσέγγιση του λιμανιού με τις αισθήσεις.** Πεδίο, περιβαλλοντικό μονοπάτι. Χρόνος 2 ώρες. Χρησιμοποιώντας την όραση, την ακοή, την οσμή κάναμε περιήγηση του λιμανιού και καταγράψαμε τα αισθήματα που δημιουργήθηκαν (συναισθ. στόχος)
- **Οργάνωση βιοματικού σεμιναρίου στην Πύλο με θέμα:** «Ναυτικός πολιτισμός της εποχής του χαλκού στον Ελλαδικό χώρο». Το σχολείο μας σε συνεργασία με το 3^ο Ενιαίο Λύκειο Καλαμάτας οργάνωσε το σεμινάριο με επιμορφώτριες τις Δρ Καλλιόπη Μπάϊκα και Δήμητρα Καμαρινού αρχαιολόγους στις 7-5-2005.

Φωτογραφία 3

- Εκπαιδευτική επίσκεψη στο ΚΠΕ Στυλίδας και παρακολούθηση του προγράμματος «Μαλλιακός, η θάλασσά μας»
- Εκπαιδευτική επίσκεψη στο ΚΠΕ Σουφλίου και παρακολούθηση του προγράμματος «Μετάξι».

5. ΔΡΑΣΕΙΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

- Οι μαθητές επισκεπτόμενοι το πεδίο, παίρνοντας συνεντεύξεις από κατοίκους και εργαζόμενους, φωτογραφίζοντας την σημερινή κατάσταση του λιμανιού, συνέβαλαν στο να δημιουργηθεί κλίμα ενδιαφέροντος των πολιτών που θα έχει σαν αποτέλεσμα, οι μεγάλοι να συνειδητοποιήσουν ότι και τα παιδιά έχουν άποψη και προτάσεις για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου τους σύμφωνα όμως με τις αρχές της αειφορίας και του σεβασμού του περιβάλλοντος.

Φωτογραφία 4

- Οι μαθητές επισκεπτόμενοι διάφορους φορείς και εγκαταστάσεις όπως **Δήμο, βιολογικό καθαρισμό, λιμεναρχείο, τελωνείο, εμπορικό επιμελητήριο, τοπικό τύπο, Νομαρχία κλπ.** δηλώνουν το ενδιαφέρον τους και την υπευθυνότητά τους για το μέλλον της πόλης τους δίνοντας το παρόν στα προβλήματα που απασχολούν την τοπική κοινωνία.
- Η παρουσίαση του προγράμματος, οι δημοσιεύσεις στον τοπικό τύπο από τις δραστηριότητές μας, οι προβολές από την τοπική τηλεόραση δράσεών μας αφυπνίζουν τις αρχές και τους πολίτες.

Φωτογραφία 5

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Αρχική Αξιολόγηση : Διανομή ερωτηματολογίου για ανίχνευση αρχικών γνώσεων και εμπειριών μαθητών. Συζήτηση για να διαπιστωθεί το ενδιαφέρον των μαθητών για διάφορα κοινωνικά ζητήματα. Διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές δεν είχαν ασχοληθεί με θέματα περιβάλλοντος αν και διατύπωσαν προβληματισμούς.

Διαμορφωτική Αξιολόγηση: Συζήτηση, καθορισμός εξωτερικού παρατηρητή, διανομή ερωτηματολογίου σε τακτά διαστήματα για ανίχνευση του ενδιαφέροντος των μαθητών και τέλος παρατήρηση απουσιών από την ομάδα. Παρατηρήθηκε προσέλευση και άλλων μαθητών στην ομάδα ίσως γιατί οι δραστηριότητές μας ήταν ενδιαφέρουσες και πολλές.

Τελική Αξιολόγηση : Συμπλήρωση ερωτηματολογίων, συζήτηση στην ομάδα για επίτευξη στόχων, διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν κλπ όπου διαπιστώθηκε ότι οι προσεγγίσεις μας, οι δράσεις μας και οι δραστηριότητες μας ήταν αποτελεσματικές. Διατυπώθηκαν προτάσεις και συλλέχθηκαν εντυπώσεις της κοινής γνώμης. Τα αποτελέσματα θα μας χρησιμεύσουν για τον καλύτερο σχεδιασμό προγραμμάτων που θα γίνουν στο μέλλον και συγχρόνως οι μαθητές μας θα έχουν αποκτήσει εμπειρία να προσεγγίζουν συστηματικά τους στόχους που έχουν θέσει για να τους πετυχαίνουν πιο εύκολα.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Γνωρίζοντας τα πλεονεκτήματα του λιμανιού της Καλαμάτας (γεωγραφική θέση, υλικοτεχνική υποδομή, εργατικό δυναμικό), ελπίζοντας ότι θα εκτελεστούν έργα υποδομής στο λιμάνι

(κατασκευή λιμενολεκάνης δυτικά, ανακατασκευή ηλεκτροφωτισμού, ανακατασκευή του υπήνεμου λιμενοβραχίονα, κατασκευή αίθουσας επιβατών) και γενικότερα έργα στην ευρύτερη περιοχή (εθνικός δρόμος Τρίπολης – Καλαμάτας κλπ), έχοντας υπόψη μας πάντα την προστασία του περιβάλλοντος και την φυσική ομορφιά του τόπου μας πιστεύουμε στην αναβάθμιση του λιμανιού μας σε όλους τους τομείς.

Η τοπική κοινωνία κατανόησε ότι οι μαθητές, το αύριο του τόπου μας, έχουν ευαισθησίες, γνώμη, προτάσεις, λύσεις. Έχουν ενεργό συμμετοχή και αναπτύσσουν ενδιαφέρον για τους συνανθρώπους τους και το περιβάλλον σαν σύνολο.

Η προσπάθεια αυτή των νέων ανθρώπων εκτιμούμε ότι θα ενεργοποιήσει τους κατοίκους της πόλης μας ώστε να συνειδητοποιήσουν την αξία του λιμανιού και την σημασία του για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής λαμβάνοντας υπόψη την προστασία της φύσης.

Φωτογραφία 6

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασάκης Α., Κουσουρής Θ., (1987) «Οικολογική παιδεία και Περιβαλλοντική αγωγή» εκδόσεις Μπουκουμάνη.
2. Καμαρινού Δ., (2000): «Βιοματική μάθηση στο σχολείο», σελ.286
3. Κουσουρής Θ., Αθανασάκης Α., «Περιβάλλον, Οικολογία, Εκπαίδευση», εκδόσεις Σαββάλα.
4. *Ελληνικά Λιμάνια*, (2000), Εκδ. ΕΛΙΜΕ
5. Κουμάντος Π., (1998), «Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα Καλαμάτας»
6. Ζανάκη Κ. «Έλεγχος ποιότητας νερού» Εκδ. ΙΩΝ
7. Παπουτσόγλου Ε., (1981) «Το υδάτινο περιβάλλον και οι οργανισμοί του» Εκδ. Καμπερόπουλος, 1
8. Καύκουλας Α., (2001), «Αντιμετώπιση ρύπανσης της θάλασσας» Υπ. Εμπ. Ναυτιλίας
9. Κληρόπουλου Ν., (2005), *Καλαμάτα, 1600π.Χ.-2000μ.Χ. Πρόσωπα και Γεγονότα*, Εκδ. Κουμάντος
10. Αντωνάκατου Ντ., (1984), *ΜΕΣΣΗΝΙΑ*, Ροταριανός Όμιλος Καλαμάτας, Καλαμάτα
11. Αναπλιώτη Γ., (1963), *Η Καλαμάτα στο χορό της ιστορίας*, εκδ. Δίφρος, Αθήνα
12. Ρωμαίου Κ., (1969), *ΕΛΛΑΣ*, εκδ. Χρ. Γιοβάνης, Αθήνα
13. Μπούκας Μ., (1875), *Οδηγός εμπορικός, γεωγραφικός και ιστορικός των πλείστον κυριότερων πόλεων της Ελλάδος του έτους 1875*, Αθήνα
14. Κρεμμυδάς Β., (1972), *Το εμπόριο της Πελοποννήσου στον 18^ο αιώνα*, Αθήνα
15. Φαλτήρα Κ., (1958), *Καλαμάτα – Μεσσηνία*

16. Παπαχατζή Ν.Δ., (1979) *Πανσανίου Ελλάδος Περιήγησις, Μεσσηνιακά-Ηλιακά, Αθήνα*
17. Βαγιακάκου Δ.Β., *Πελοποννησιακά – Το τοπωνύμιον Καλαμάτα*
18. Ζερβής Ν., (1994), *Πώς είδαν την Καλαμάτα οι ξένοι περιηγητές*, εφημερίδα ΘΑΡΡΟΣ, Καλαμάτα Μάρτιος-Δεκέμβριος 1994
19. Μεσσηνιακά Γράμματα, Α' τόμος 1965
20. Ενθετο περιοδικό εφημερίδας Ελευθεροτυπίας «ΓΕΩΤΡΟΠΙΟ» τ. 158 , 19-4-2003
21. Ενθετο Επτά Ημέρες εφημερίδας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ «ΠΟΛΕΙΣ-ΛΙΜΑΝΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ»
22. Εφημερίδα «Θάρρος» 20-10-1932, 11-5-1934, 12-5-1934
23. Εφημερίδα «ΕΣΠΕΡΟΣ» 13-4-1887 Λειψία